

RETTENS DOM (Fjerde Afdeling)

20. marts 2002 *

I sag T-16/99,

Lögstör Rör (Deutschland) GmbH, Fulda (Tyskland), ved advokaterne H.-J. Hellmann og T. Nägele, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved W. Mölls og É. Gippini Fournier, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt,

hvorunder der principalt er nedlagt påstand om annullation af Kommissionens beslutning 1999/60/EF af 21. oktober 1998 om en procedure efter EF-traktatens artikel 85 (sag IV/35.691/E-4: Rørkartel (præisolerede rør)) (EFT 1999 L 24, s. 1) og subsidiært om nedsættelse af den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved denne beslutning,

* Processprog: tysk.

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Mengozzi, og dommerne V. Tiili og R.M. Moura Ramos,

justitssekretær: ekspeditionssekretær B. Pastor,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 24. oktober 2000,

afsagt følgende

Dom¹

Sagens faktiske omstændigheder

- 1 Sagsøgeren er et tysk selskab, der fremstiller fjernvarmerør, og som indtil midten af 1998 hed Pan-Isovit GmbH. Det blev i slutningen af 1996 overtaget af det danske selskab Løgstør Rør A/S (herefter »Løgstør«).

²
til
7 [...]]

1 — Der gengives kun de præmisser i nærværende dom, som Retten finder det relevant at offentliggøre. De faktiske og retlige omstændigheder i nærværende sag er beskrevet i Rettens dom af 20.3.2002, LR af 1998 mod Kommissionen (sag T-23/99, Sml. II, s. 1705).

- 8 Den 21. oktober 1998 vedtog Kommissionen beslutning 1999/60/EF om en procedure efter EF-traktatens artikel 85 (sag IV/35.691/E-4: Rørkartel (præisolerede rør)) (EFT 1999 L 24, s. 1), som før offentliggørelsen blev berigtiget ved en beslutning af 6. oktober 1998 (K(1998) 3415 endelig udg.) (herefter »beslutningen« eller »den anfægtede beslutning«), hvori den fastslog, at en række virksomheder, herunder sagsøgeren, havde deltaget i et kompleks af aftaler og samordnet praksis i EF-traktatens artikel 85's forstand (nu artikel 81, stk. 1, EF) (herefter »kartellet«).
- 9 Ifølge beslutningen blev der sidst i 1990 indgået en principaftale mellem de fire danske producenter af fjernvarmerør om et generelt samarbejde på deres hjemmemarked. Parterne i denne aftale var ABB IC Møller A/S, som er det danske datterselskab af den svensk-schweiziske koncern ABB Asea Brown Boveri Ltd (herefter »ABB«), Dansk Rørindustri A/S, der også kendes under navnet Starpipeline (herefter »Dansk Rørindustri«), Løgstør og Tarco Energi A/S (herefter »Tarco«) (disse fire virksomheder omtales herefter som »de danske producenter«). En af de første foranstaltninger, der blev truffet, var samordning af en prisforhøjelse, såvel for det danske marked som for eksportmarkederne. Med henblik på en opdeling af det danske marked blev der fastsat kvoter, som derefter blev gennemført og overvåget af en »kontaktgruppe«, som omfattede de pågældende virksomheders salgsdirektører. I forbindelse med ethvert forretningsprojekt (herefter et »projekt«) meddelte den virksomhed, som kontaktgruppen havde tildelt projektet, de andre deltagere, hvilken pris den agtede at tilbyde, og derpå fremsatte de andre højere bud for at beskytte den leverandør, som kartellet havde udpeget.
- 10 Ifølge beslutningen deltog sagsøgeren og Henss/Isoplus-koncernen (herefter »Henss/Isoplus«) i de danske producenters regelmæssige møder fra efteråret 1991. Under disse møder blev der forhandlet om en opdeling af det tyske marked. I august 1993 resulterede disse forhandlinger i aftaler om fastsættelse af salgskvoter for hver enkelt deltagende virksomhed.
- 11 I 1994 blev der — stadig ifølge beslutningen — indgået en aftale mellem alle disse producenter om fastsættelse af kvoter for hele det europæiske marked. Dette

europæiske kartel omfattede en todelt struktur. »Direktørklubben«, som bestod af de administrerende direktører for de deltagende virksomheder i kartellet, tildelte hver enkelt af disse virksomheder kvoter såvel på markedet som helhed som på de forskellige nationale markeder, bl.a. Tyskland, Østrig, Danmark, Finland, Italien, Nederlandene og Sverige. For visse nationale markeder blev der oprettet en »kontaktgruppe«, som bestod af de lokale salgsdirektører, og som skulle administrere aftalerne og herved fordele projekterne og koordinere buddene i forbindelse med licitationer.

- 12 Vedrørende det tyske marked nævnes det i beslutningen, at efter et møde, som blev afholdt den 18. august 1994 mellem de seks største europæiske producenter (ABB, Dansk Rørindustri, Henss/Isoplus, Løgstør, Tarco og sagsøgeren) og Brugg Rohrsysteme GmbH (herefter »Brugg«), blev der den 7. oktober 1994 afholdt et første møde i kontaktgruppen for Tyskland. Møderne i denne gruppe fortsatte længe efter, at Kommissionen havde gennemført sine kontrolundersøgelser i slutningen af juni 1995, selv om de efter dette tidspunkt blev afholdt uden for Den Europæiske Union, nemlig i Zürich. Møderne i Zürich fortsatte indtil den 25. marts 1996.
- 13 Beslutningen anfører navnlig, at der som led i kartellet blev vedtaget og gennemført samordnede foranstaltninger med henblik på at eliminere Powerpipe, som var den eneste virksomhed af betydning, der ikke deltog i kartellet. Kommissionen anfører nærmere, at visse karteldeltagere ansatte nogle »nøglemedarbejdere« i Powerpipe og meddelte selskabet, at det burde trække sig ud af det tyske marked. Efter at Powerpipe havde opnået et stort tysk projekt i marts 1995, blev der afholdt et møde i Düsseldorf med deltagelse af de seks ovennævnte producenter og Brugg. Ifølge Kommissionen blev det på dette møde vedtaget at indføre en kollektiv boykot af Powerpipe's kunder og leverandører. Denne boykot blev derefter sat i værk.
- 14 I beslutningen anfører Kommissionen begrundelsen for, at ikke alene den udtrykkelige markedsdelingsordning, som de danske producenter vedtog sidst i 1990, men også de arrangementer, der blev indgået fra oktober 1991, når de ses under ét, kan anses for at udgøre en »aftale«, der er forbudt efter traktatens

artikel 85, stk. 1. Kommissionen understreger endvidere, at det »danske« og det »europæiske« kartel blot var udtryk for et enkelt kartel, der begyndte i Danmark, men som fra begyndelsen havde det langsigtede mål at udvide deltagernes kontrol til hele markedet. Ifølge Kommissionen havde den vedvarende aftale mellem producenterne mærkbar indvirkning på samhandelen mellem medlemsstaterne.

15 Af disse grunde konkluderer beslutningen:

»Artikel 1

ABB Asea Brown Boveri Ltd, Brugg Rohrsysteme GmbH, Dansk Rørindustri A/S, Henss/Isoplus-koncernen, KE KELIT Kunststoffwerk GmbH, Oy KWH Tech AB, Løgstør Rør A/S, Pan-Isovit GmbH, Sigma Tecnologie di rivestimento Srl og Tarco Energi A/S har overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget på den måde og i det omfang, der er anført i begrundelsen, i et kompleks af aftaler og samordnet praksis i den præisolerede rørsektor, der opstod omkring november/december 1990 mellem de fire danske producenter, senere blev udvidet til andre nationale markeder og til at omfatte Pan-Isovit og Henss/Isoplus, og sidst i 1994 udgjorde et omfattende kartel for hele fællesmarkedet.

Overtrædelsernes varighed var følgende:

— [...] Pan-Isovit [...] fra omkring november/december 1990 til i hvert fald marts eller april 1996

[...]

Overtrædelserne bestod i, at producenterne:

- opdelte de nationale markeder og i sidste instans hele det europæiske marked imellem sig på grundlag af kvoter

- overlod de nationale markeder til bestemte producenter og sørgede for, at andre producenter trak sig ud

- aftalte priserne på produktet og på de enkelte projekter

- udpegede de producenter, der skulle have tildelt de enkelte projekter, og manipulerede med tilbuddene på disse projekter for at sikre, at den udpegede producent også fik tildelt den pågældende kontrakt

- traf samordnede foranstaltninger for at beskytte kartellet mod konkurrence fra den eneste betydelige, udenforstående konkurrent, Powerpipe AB; foranstaltningerne gik ud på at begrænse dens aktiviteter, skade dens virksomhed eller tvinge den helt ud af markedet.

[...]

Artikel 3

De i artikel 1 omhandlede virksomheder pålægges følgende bøder for de i artikel 1 omhandlede overtrædelser:

[...]

h) Pan-Isovit GmbH: en bøde på 1 500 000 ECU

[...]«

[...]

16
til
22

Realiteten

- 23 Sagsøgeren gør i det væsentlige fem anbringender gældende. Ifølge det første anbringende foreligger der faktiske og retlige fejl ved anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1. Med det andet anbringende gøres det gældende, at retten til kontradiktion er tilsidesat. Som tredje anbringende anføres, at artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og almindelige principper er overtrådt, og at fastsættelsen af bødens størrelse hviler på fejlvurderinger. Ifølge det fjerde anbringende er begrundelsespligten ikke overholdt i forbindelse med fastsættelsen af bødebelø-

bet. Endelig er — ifølge det femte anbringende — den rentesats, der finder anvendelse på bøden, såfremt den ikke betales øjeblikkeligt, fastsat på et urimeligt højt niveau.

24
til
206 [...]]

III — *Anbringendet om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, om overtrædelse af almindelige principper og om fejlvurderinger ved fastsættelsen af bødens størrelse*

207
til
353 [...]]

F — *Urigtig fastsættelse af sagsøgerens omsætning*

1. Parternes argumenter

354 Ifølge sagsøgeren har Kommissionen med urette taget udgangspunkt i et beløb på 1 910 000 ECU, da den i forbindelse med beregningen af bøden fastlagde grænsen på 10% af omsætningen, der blev opnået i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket i overtrædelsen.

355 Sagsøgeren forklarer, at Kommissionen tog udgangspunkt i en samlet omsætning på 37 526 242 DEM, hvilket ifølge Kommissionen svarer til ca. 18,9 mio. ECU,

dvs. det beløb, som sagsøgeren oplyste i sit svar af 19. marts 1998 på anmodningen om oplysninger af 24. februar 1998. I denne skrivelse understregede sagsøgeren imidlertid, at den samlede omsætning omfattede en »intern« omsætning, der udgjordes af de forretningsmæssige transaktioner inden for koncernen, og som udgjorde 5 211 500 DEM. Denne interne omsætning kan ikke medregnes, eftersom en virksomheds reelle økonomiske vægt afhænger af dens eksterne omsætning. Da denne interne omsætning faktisk udgør 5 363 850 DEM, er det maksimum for bøden, der er fastsat ved artikel 15 i forordning nr. 17, således 32 162 392 DEM, eller ca. 16,2 mio. ECU.

356 Sondringen mellem den interne omsætning og den eksterne omsætning er i overensstemmelse med Kommissionens faste beslutningspraksis. En sådan sontring er således blevet opstillet af Kommissionen i dens meddelelse om beregning af omsætning efter Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (EFT 1998 C 66, s. 25). Denne sontring er endvidere blevet bekræftet af Retten i dom af 14. juli 1994, Parker Pen mod Kommissionen (sag T-77/92, Sml. II, s. 549), hvori Retten henviste til den samlede omsætning med henblik på fastsættelsen af bødens størrelse.

357 Kommissionen bemærker, at der skal tages hensyn til den »interne« omsætning med henblik på anvendelsen af grænsen på 10% i artikel 15 i forordning nr. 17. Leverancer til datter- og søsterselskaber har en lige så stor betydning for vurderingen af virksomhedens evne til at bære bøden, som er baggrunden for grænsen på 10% i forordning nr. 17.

2. Rettens bemærkninger

358 Det fremgår af retspraksis, at Kommissionen ved udmålingen af bøden kan basere sig på en omsætning, der ikke alene omfatter omsætningen ved salg af det af

overtrædelsen berørte produkt til tredjemand, men også værdien af de interne leverancer af det pågældende produkt til foretagender, som tilhører virksomheden og dermed ikke er selvstændige juridiske personer (Rettens dom af 14.5.1998, sag T-304/94, Europa Carton AG mod Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, Sml. II, s. 869, præmis 121 og 122).

359 For det første findes der ingen regler, der forbyder en hensyntagen til værdien af et selskabs interne leverancer i forbindelse med bødeudmålingen. For det andet har den øvre grænse for en bøde, som er fastsat til 10% af virksomhedens omsætning, til formål, at bøderne ikke er urimelige i forhold til virksomhedens størrelse, og da det faktisk kun er den samlede omsætning, som kan give en omtrentlig forestilling herom, skal den anførte procentsats forstås således, at den vedrører den samlede omsætning (dommen i sagen Europa Carton mod Kommissionen, præmis 123, 124 og 125).

360 Hvis der ikke blev taget hensyn til værdien af de interne leverancer, ville de vertikalt integrerede selskaber nødvendigvis blive begunstiget på uberettiget vis. Der ville i så fald ikke blive taget hensyn til den fordel, der blev draget af kartellet, og den pågældende virksomhed ville dermed ikke blive pålagt en sanktion, der står i forhold til dens betydning på markedet for de af overtrædelsen omfattede produkter (Domstolens dom af 16.11.2000, sag C-248/98 P, KNP BT mod Kommissionen, Sml. I, s. 9641, præmis 62, og dommen i sagen Europa Carton mod Kommissionen, præmis 128).

361 For så vidt angår argumentet, der er baseret på reglerne om fusioner og virksomhedsovertagelser, skal det blot bemærkes, at det forhold, at eventuelle »interne salg« i henhold til visse af bestemmelserne i artikel 5 i forordning nr. 4064/89 ikke skal medregnes ved beregningen af virksomhedens samlede omsætning i forbindelse med fusioner, skyldes, at en hensyntagen til sådanne

transaktioner ville medføre, at der blev taget hensyn til den samme omsætning to gange (dommen i sagen Europa Carton mod Kommissionen, præmis 130). I nærværende sag er der imidlertid ikke foretaget en sådan dobbelt medregning.

362 Endelig fører den ovennævnte dom i sagen Parker Pen mod Kommissionen ikke til en anden fortolkning, da den på ingen måde omhandler spørgsmålet om hensyntagen til et selskabs interne salg.

363 Herefter må sagsøgerens anbringende afvises, for så vidt som det vedrører en urigtig fastsættelse af virksomhedens omsætning.

364
til
389 [...]

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Fjerde Afdeling)

1) Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber frifindes.

2) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

Mengozzi

Tiili

Moura Ramos

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 20. marts 2002.

H. Jung

P. Mengozzi

Justitssekretær

Afdelingsformand